

Nr 1816

av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Nilsson i Visby
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 angående regional
utveckling och hushållning med mark och vatten.

I proposition 1972:111 föreslås en ortsklassificering omfattande
storstäder, primära centra, regionala centra och kommuncentra. I
samtliga län utom Gotlands har angivits s. k. primära centra.

Departementschefen anger att flertalet primära centra i nuläget
karaktiseras av att de är centralorter för hela län, i några fall centra
åtminstone inom någon samhällssektor även för en hel landsdel. Deras
arbetsmarknad är i regel förhållandevis väl differentierad men motsvarar
ofta inte utbudet av kvalificerad arbetskraft och av kvinnlig arbetskraft.
Serviceutbudet är i allmänhet brett och den erbjudna servicen av hög
kvalitet. Orterna är centra för kommunikationerna i län eller landsdelar.
Normalt är miljöproblemen mindre än i storstadsregionerna.

Som åtgärder för utveckling av primära centra, så att en ökande del av
ofrånkomliga befolkningsomflyttningar kan gå till dessa orter i stället för
till storstadsområdena, anges att näringslivet måste byggas ut, att
omlokalisering av central statlig förvaltning liksom av enskild central
förvaltning skall påverkas att flytta till orter av detta slag, att utbyggnad
av kvalificerade samhällsfunktioner i fråga om bl. a. kommunikationer,
utbildning och sjukvård bör ske samt att för primära centra inom
stödområdet, som i förhållande till omlandens storlek och med anledning
av sysselsättningsproblemen där, lokaliseringstöd liksom hittills skall
komma i fråga. Som en huvuduppgift för samhällsplaneringen under de
närmaste åren anges att klarlägga förutsättningarna för utvecklingen av de
primära centra efter olika mönster alltefter de skilda orternas näringsgeo-
grafiska och andra förutsättningar.

De karakteristika som anges för s. k. primära centra sammanfaller i
stort med de funktioner som Gotland/Visby har att uppfylla i Gotlands
län. Visserligen uppfyller inte regionen uppställda krav på befolkningstal
– Visby med omland omfattar i dag cirka 35 000 personer – men de at-
gärder som anses önskvärda för utveckling av de primära centra syns i allt
väsentligt vara nödvändiga för att bibehålla och stärka Gotlands
möjligheter att fungera så att de ofrånkomliga befolkningsomflytt-
ningarna i största möjliga utsträckning kan begränsas till omflyttningar
inom länet. I detta sammanhang bör framhållas att den befolkningsram
som i propositionen anges för Gotland, 52 000–55 000 invånare år 1980,
synes vara för låg. I vart fall förefaller den undre gränsen, 52 000
invånare 1980, vara oacceptabel om erforderlig servicegrad, beträffande
t. ex. utbildning, vård och kommunikationer, skall kunna upprätthållas
och förstärkas.

I några avseenden har Gotland som lokaliseringsort fördelar som väl kan mäta sig med andra orter dit statlig omlokalisering beslutats eller föreslås. Sålunda är restiden med flyg mellan Visby och Stockholm endast cirka 40 minuter. Vad turtätheten beträffar finns f. n. sju dagliga förbindelser Visby—Stockholm och i motsatt riktning sex. En resande från Gotland har möjlighet att tillbringa 10 timmar i Stockholm om vederbörande vill resa fram och åter samma dag. Vidare är den kommersiella servicen på Gotland god. I Visby finns kvalificerad regional samhällsservice bl. a. i vad avser utbildning och sjukvård. Boendemiljön framstår som mycket god med omedelbar närhet till natur och hav, vilket ger möjligheter till variationsrik rekreati- och friluftsvärksamhet. Under sommarmånaderna uppgår befolkningstalet på Gotland till cirka 150 000 personer. I och för sig föreligger, enligt vår mening, motiveringar för att ortsklassificera Gotland/Visby som primärt centrum.

Gotland/Visby har emellertid i propositionen angivits som regionalt centrum. Då det gäller de regionala centra anges att de regionalpolitiska åtgärderna i fråga om dessa orter bör syfta till att så långt möjligt bygga ut arbetsmarknaden och öka dess differentieringsgrad. Behovet anges därvidlag vara störst i regionala centra inom det inre stödområdet. Särskilda åtgärder i form av t. ex. förhöjt lokaliseringsstöd kan övervägas för regionala centra inom detta område, och de industricentra som kan komma att upprättas bör lokaliseras dit. Gotland tillhör numera stödområdet men skulle, om föreslagen ortsklassificering blir gällande, behöva komma i åtnjutande av de särskilda insatser som anges för de regionala centra inom det inre stödområdet. Arbetsmarknadsläget är f. n. ytterst ansträngt. Det förekommer en omfattande arbetslöshet, under- och sysselsättning, sjunkande sysselsättningsgrad och utflyttning av framför allt yngre arbetskraft. Som ett ytterligare problem tillkommer förskjutningen i befolkningen mot allt högre åldrar, 19,6 procent av gotlänningarna är pensionärer och inte mindre än 60 procent av dem som uppnår 67 års ålder under de närmaste månaderna har redan förtidspension. Den ogynnsamma utvecklingen återspeglas i landets lägsta inkomst- och skatteunderlag och därmed i en hög utdebitering f. n. den högsta i landet med en medelutdebitering av 28:08/skr. Det är därför en angelägenhet av största vikt att skapa fler arbetstillfällen på ön. Om Gotland skall betecknas som regionalt centrum vore det, enligt vår mening, befogat att de särskilda åtgärder som förutsättes komma att sättas in för det inre stödområdet också komme Gotland till del.

Två vägar finns alltså enligt vår mening att gå. En är att Gotland/Visby i konkreta åtgärder likställas med primära centra, en annan att länet, om det klassificeras som regionalt centrum, likställas med inre stödområdet. Vi har för vår del stannat för det förstnämnda alternativet.

Med stöd av det anförda hemställas

att riksdagen till Kungl. Maj:t uttalar att Gotland/Visby då det
gäller regionalpolitiska åtgärder likställas med primära centra.

Stockholm den 16 november 1972

TORSTEN GUSTAFSSON (c)

i Stenkyrka

PER-AXEL NILSSON (s)

i Visby

